

TOCQUEVILLE

az önkormányzatiságról

Tocqueville-nak korántsem a politikai rendszer a kiindulópontja az amerikai társadalom elemzésében, ő azt tanulmányozza, hogy a társadalmi helyzeteknek a feudális hierarchia romjain kialakuló formális egyenlősége, vagyis – hogy én is az ő kifejezésével éljek – az *égalité des conditions* milyen hatással van az amerikai élet különböző aspektusaira. Az ő szemében tehát a „demokrácia” nem egyszerűen politikai rendszer, nem valamiféle kiegyensúlyozott parlamentarizmus, hanem minden mást meghatározó központi adottság, Durkheim-féle *társadalmi tény*, és mint ilyen, fontos szintje, állomása, állapota a nemzet fejlődésének. Bár a „társadalmi helyzetek egyenlősége” másféle alá- és fölérendeltségi viszonyokkal váltja fel az arisztokratikus társadalmak időtlennek látszó hierarchiáit, az egyén emancipációját is lehetővé teszi.

Tocqueville azonban ezt az emancipációt – mivel egyik oldalon egyre nagyobb hatalomkoncentráció, másikon egyre szélsőségesebb individualizmus a következménye – nem tartja egyértelműen pozitív folyamatnak. Az individualizmus ugyanis arra készíti az embereket, hogy a közélettől elfordulva teljesen bezárkózzanak a magánélet világába. Ez pedig azzal jár, hogy a „demokratikus” társadalom hajlamos a hatalmat olyan túlközpontosított szervre átruházni, amelynek a demokrácia látszatát azért tiszteletben tartó működése immár független a honpolgár akaratától. Ráadásul amilyen mértékben nő a hatalom koncentrációja, olyan mértékben nő a hatalom igénye is arra, hogy a politikai élet mellett a társadalmi életet, sőt, a honpolgár legintimebb magánéletét – mi több, a honpolgár magatartásformáit, gondolatait, szokásait és nyelvezetét – is ellenőrzése alá vonja.

A „társadalmi helyzetek egyenlősége” tehát csak az egymástól elszigetelt és a közügyeknek hátat fordító egyének társadalmában vált át zsarnokságba. Ennek a zsarnokságnak – Tocqueville szerint – a szabad sajtó mellett az önkormányzatiság a másik leghatásosabb ellenszere. A despotizmus csakis úgy előzhető meg, ha a honpolgár helyi szinten – a község vagy a megye keretei között – kötelességének érzi a köz ügyeivel való foglalkozást. A helyi érdekek szerint szerveződő községi vagy megyei testületek ugyanis, a magányos egyén meg a mindenható központ közé ékelődve, képesek elejét venni a zsarnokság kialakulásának.

Ez a magyarázata annak, hogy Tocqueville szemében nincs is hatékonyabb ellenszere a zsarnokságnak a közigazgatási decentralizációnál: „Szerintem – írja az 1835-ös első *Amerikai demokrácia* alábbiakban új fordításban¹ és jelentéktelen kihagyásokkal közreadott ötödik fejezetének végén – *olyan nép nincs is, amely ne látná hasznát a helyi intézményeknek. De egyetlen népnek sincs olyan égető szüksége ezekre az intézményekre, mint a demokratikus társadalom állapotában élő népeknek*”.

